

EM 2012/15

Den 21. september 2012

Åbningstale af Formand for Naalakkersuisut

Tak ærede formand.

Kære landsmænd og ærede medlemmer af Inatsisartut.

Dagen i dag markerer starten for den sidste efterårssamling i denne valgperiode. Men det betyder ikke, at vi så skal stikke hænderne i lommen. Vi håber på og regner med, at denne samling vil være lige så produktiv og målrettet som alle tidligere samlinger.

Nanortalik 2012

Jeg vil gerne indlede med at fortælle om en af vore oplevelser under min, og tre andre medlemmer af Naalakkersuisuts, rejse til Sydgrønland i begyndelsen af september måned.

Ligesom på vores borgermøder i Nordgrønland tidligere på året, indledte vi borgermødet i Nanortalik med et oplæg efterfulgt af en fælles debat, hvor emner som erhvervsudvikling, trafik og andre interessante spørgsmål blev rejst. Efter nogen tid bad en af de tilstedeværende, en ung mand, om ordet, og det med god grund, skulle det vise sig.

Han kom i sit meget levende indlæg ind på arbejdsløshed, beskæftigelse og mangel på arbejdskraft. Han fortalte om det at udeblive fra arbejde efter gårsdagens druk, han fortalte om morgener, hvor man som arbejdsløs ikke har noget at stå op til, og han kom ind på hvordan børnene har det når de ikke har noget at være stolt over, om hvordan det er at miste selvtilliden, om at blive fyret og om at fiskefabrikken må smide masser af fisk ud, fordi folk ikke møder op.

Det centrale i hans indlæg var, at vi alle sammen hver især bærer et ansvar, ikke alene over os selv, men også over for vore børn, børnebørn og det samfund, vi er en del af. Og han rundede sit indlæg af med at sige, at vi aldrig nogensinde skal forvente at nå idealet om selvstændighed så længe vi ikke ved hvad ansvar er, og så længe vi ikke handler ud fra det.

Qullissat 1924-1972

Vi var også i Qullissat denne sommer for at deltage i markeringen af lukningen af Qullissat for 40 år siden. Det var nogle bevægede dage, hvor følelser kom op hos mange. Foreningen Qullissats Venner i Ilulissat, der stod for arrangementet, havde besluttet, at sommerstævnet i år skulle afvikles under overskriften "Pilluaatigalugu ingerlaqqitta" (Lad os gå videre i livet lykkeligt).

Qullissat har haft en stor betydning for dens bybørn og vort land på trods af, at den kun bestod i 48 år. Flere af de mange deltagere i år genså for første gang deres hjemby efter at have samlet mod til at sætte deres fødder der igen efter 40 år. Jeg er ikke i tvivl om, at budskabet om at gå videre i livet har gjort, at folk fattede mod til at tage det skridt, det er at kunne gense sin hjemby igen.

Vi kan lære af Qullissats historie på mange måder i dagens Grønland. Vi skal blandt andet tænke grundigt over hvilke følger, et enstrengt erhvervsliv kan have og hvordan vi skal gribe planlægningen af fremtiden an, når vi nu ved at de ikke-levende ressourcer slipper op en skønne dag, og i erkendelse af, at vi ikke har megen erfaring på området.

Udenrigsanliggender

Grønland oplever i disse år hvad det vil sige, at der er knaphed på olie, mineraler og vand i verden og hvordan det kan komme til at betyde for landet – på godt og ondt.

For vort land er under pres som et interesseområde for olie og mineraler.

Den næste opgave bliver at rette søgelyset på vand – som drik og som energikilde.

Alene ud fra disse forhold, er det glædeligt at se, at det internationale samfund støt og roligt anerkender vort land som en central aktør i udenrigspolitisk sammenhæng. På baggrund af de nære historiske relationer mellem EU og Grønland arbejder vi på at styrke samarbejdet, senest gennem ved at indgå en ny samarbejdsaftale.

Sydkoreas præsident har for nylig været på besøg. Vi er ikke i tvivl om, at flere lande vil få øjnene op for hvor vigtigt det er, at etablere en god forbindelse til vort land.

Spørgsmålet om rigsfællesskabets arkitektur var et emne under rigsmødet i Igaliku mellem statsminister Helle Thorning-Schmidt, Lagmanden for Færøerne Kaj Leo Johansen og jeg i slutningen af august, og det fandt sted i skyggen af den rolle, vort land er ved at få på det internationale plan.

Det var klart, at vore tre lande i rigsfællesskabet hver har vore nationale interesser, alligevel enedes vi om at styrke vore forbindelser i de år, der kommer. Jeg er glad for denne enighed, for vi har i høj grad brug for et nært samarbejde med Danmark for at kunne beskytte vore nationale interesser fremover.

Jeg vil gerne benytte anledningen til at rette en tak til vore repræsentanter i Folketinget for et godt samarbejde. At det nytter at samarbejde kan vi jo se ved de resultater, der foreligger, for eksempel forbedring af vilkårene for kommunefogederne, en nybygning af en ny lukket anstalt i Nuuk, en reform af retskredsene og en genåbning af anstalten i Kangerlussuaq.

Råstofudvinding

Når man betragter året, der så småt er ved at rinde ud, må jeg sige, at debatten om råstofferne fylder mest i landskabet. Det samme kan siges om debatten om vort land ude i den store verden.

Det er vort indtryk i Naalakkersuisut, at folk grundlæggende forholder sig positivt til udsigten om en udvidelse af råstofaktiviteterne her i landet, og heldigvis for det. Vi mener i Naalakkersuisut, at det er svært at komme uden om det faktum, at landet i den grad trænger til nye indtægtskilder og nye arbejdspladser.

Det er forståeligt, at folk lufter deres bekymringer om en række forhold vedrørende hele arbejdet omkring råstofferne.

Det drejer sig om beskyttelse af miljøet, beskyttelse af naturen, modstand mod social dumping af importeret arbejdskraft og hvilke sociale rettigheder, migrantarbejdere skal have, samt beskæftigelse for den hjemmehørende befolkning.

For Naalackersuisut er det afgørende, at udviklingen på råstofområdet følges op af de reformer, der indgår i 2025-planen. Storskalaprojekter er en nødvendighed for at skabe arbejde og uddannelse, men kan ikke stå alene. For skal vi have langsigtet nytte af råstofudvinding, så skal den først og fremmest skabe jobs og medvirke til at gøre de smalleste skuldre bredere ved at bidrage til at folk kan gå fra lavindkomstjobs til jobs med højere indkomst.

Skal vi lykkes med projektet, kræver det at uddannelsesniveaet hæves og at mobiliteten fremmes på arbejdsmarkedet. Og ikke mindst, at vi hver især tager personligt ansvar, som det blev sagt af den unge mand i Nanortalik.

Desuden pågår der en heftig debat, især i Sydgrønland, om udvinding eller ingen udvinding af mineraler med uran som biprodukt. Og det står helt klart for os efter vores rejse til Sydgrønland for nylig, at debatten om nul-tolerancepolitikken nu føres på et mere kvalificeret grundlag. Det vender jeg tilbage til lidt senere.

Vi agter at fremlægge en række forslag til fremme af erhvervsudviklingen som de vigtigste punkter på denne samling. Disse handler om at lægge rammerne om storskalaprojekterne til rette som led i udviklingen af erhvervslivet i landet.

Det er dér, hvor vi står i øjeblikket – vi skal drøfte og træffe afgørelser om hvordan vort lands økonomi skal se ud i fremtiden.

Som bekendt har Det Økonomiske Råd lige offentliggjort en rapport. Rådet er et uafhængigt organ, og det er dets styrke. Temaet for årets rapport er de internationale erfaringer med råstofudvinding, og man har specielt undersøgt forhold og mekanismer, der betinger styringsproblemer i et lands økonomi.

Rådet fremhæver det synspunkt, at en igangsættelse af flere storskalaprojekter samtidig vil give store styringsproblemer, mens en gennemførelse af en række mindre projekter nemmere vil kunne tilrettelægges uden at skabe disse problemer.

Det er min opfattelse, at hovedbudskabet fra rådet er at vi skal passe på med at udbygge råstofaktiviteterne så de ikke kommer landet og dets befolkning til last, og at vi skal tænke grundigt over hvad vi vil.

Uranspørgsmålet bliver nu rejst som et punkt til drøftelse under denne samling i form af et beslutningsforslag.

Forslaget går ud på, at tinget pålægger Naalackersuisut til snarest at arbejde for indførelse af øvre grænse for indholdet af uran på 0,1 % på alle udvindingstilladte råstoffer i Grønland.

Af gode grunde er det ikke muligt at foregribe udgangen af den forestående debat, men jeg vil gerne understrege en ting. Det er vigtigt, at vi skelner mellem to ting. Uranpolitik for sig, og arbejdet med ansøgninger om tilladelse til at udvinde mineraler, eksempelvis i forhold til Kuannersuit, for sig. Vi skal holde tingene adskilt.

Den første opgave er en sag for Inatsisartut, og det er tinget der skal finde en politisk løsning. Den anden opgave er en sag for Naalakkersuisut, og skal løses af disse, og det omfatter samtlige behandlinger af ansøgninger.

Spørgsmålet er, om vi er på vej til at træffe den forkerte beslutning, der vil komme til at belaste landet og dets befolkning, eller, sagt på en anden måde, om vi er på vej til at træffe den rigtige beslutning til det bedste for landets økonomi. Det er nødvendigt med yderligere debat om hvad vi vil, for hver dag der går, nærmer tiden sig hvor vi skal beslutte os for et ja eller nej.

Jeg vil gerne benytte denne anledning til at pointere, også for at rydde enhver misforståelse af vejen, at vi naturligvis lytter til hvad befolkningen har at sige i denne sag, inden vi træffer en politisk beslutning. For os er det helt afgørende at holde fast på en alsidig beslutningsproces og vurdere tingene nøje. Det handler om at varetage nationens interesser, vi lader andre om at forsvare deres, men derudover skal vi bestræbe os på at tage en klog beslutning med vore efterkommere i baghovedet.

Natur og miljø

Vi har alle her i landet et ansvar for at holde vort land ren og for et renere miljø.

Affaldshåndteringen i vort land er generelt meget tilbagestående. Der er sund fornuft i projekterne om affaldshåndtering i Sisimiut. Vi deler synspunktet om, at Sisimiut bys vision om bæredygtighed, som befolkningen jo har taget til sig, skal spredes ud til resten af landet, naturligvis i et samarbejde med kommunerne.

Og vi håber rigtig meget, at gode projekter som Saliineq 2012 og Saligaatsoq 2012 også bliver spredt ud på kysten.

Vi arbejder pt. med at flytte miljøkompetencen i forhold til olie og råstoffer fra Råstofdirektoratet til en anden myndighed. Vi regner med at afslutte arbejdet inden for en overskuelig fremtid.

På grund af den sårbare natur i vort land er vi nødt til at indgå i det internationale samarbejde, og heldigvis udviser omverdenen stor forståelse for omfanget af det opgaver, vi har med at gøre, og vi er derfor i stand til at løse selv store opgaver ved at deltage i samarbejdet på det internationale plan.

Jeg vil gerne fremhæve vor aftale med den danske regering som det seneste eksempel, hvor det er lykkedes at sætte gang i oprydningen af affald i Dundas, det gamle Thule. Vi er glade for at det nu endelig er lykkedes at følge opgaven til dørs.

Det grønlandske samfund her og nu

Hvis jeg kort skal komme ind på hvad der er sket siden forrige efterårssamling og frem til nu, er det tydeligt, at tonen i den politiske debat er blevet hårdere. Det er ok at være politisk uenige, men det må være vores

pligt som politikere at diskutere i respekt for andres holdninger, og søge kompromisser. Den måde, vi agerer på som politikere, har afsmittende effekt på samfundet. Derfor er det vigtigt, at vi konstant holder de bedste løsninger for samfundet for øje, når vi diskuterer. Vores arbejde skal komme befolkningen til gode.

Selvom den politiske dagsorden skifter efter omstændighederne, er der ingen tvivl om, at arbejdsløshed fylder mest i billedet for tiden. I sommers blussede debatten f.eks. op om manglen på arbejdskraft på en fiskefabrik samtidig med, at der blev meldt om stigende arbejdsløshed. Det er tydeligt, at det er et emne, der optager mange medborgere, ikke mindst politikere. For hvordan takler vi den situation, at arbejdsløsheden stiger samtidigt med, at der mangler arbejdskraft på nogle områder? Det kræver en løsning!

Det kræver en løsning, at der er stigende arbejdsløshed, ikke mindst når vi ved, at 90% af de arbejdsløse er ufaglærte. Det kræver en granskning af, hvorfor vi importerer ufaglært arbejdskraft samtidigt med, at arbejdsløsheden stiger. De tal, vi råder over, viser at flere end 1.000 udlændinge har bosat sig i landet siden 2007, og som sagt er de fleste ufaglærte.

Det er en situation, der bør vække eftertanke hos alle.

Vi vil gerne være med til at fremme den tanke, at det skal kunne betale sig at arbejde for ufaglærte og kort uddannede.

Vi vil også gerne være med til at forbedre situationen for enlige forsørgere.

Vi vil også gerne være med til at give en ekstra løft af kompetenceniveauet blandt ufaglærte og kort uddannede, især for at få dem, som hidtil har holdt sig tilbage med at tage kurser eller en eller anden form for videreuddannelse, ind på banen. Jeg vil gerne benytte anledningen til at minde om, at vi agter at fremlægge en redegørelse om beskæftigelse for perioden 2013-2018 under denne samling. Vi er ved at lægge sidste hånd på dette arbejde. Vi finder det meget vigtigt, at beskæftigelsespolitikken udvikles i et samarbejde med kommunerne og lønmodtagerorganisationen SIK, Grønlands Arbejdsgiverforening og fiskernes og fangernes landsorganisation KNAPK.

Men når vi nu ved, at 90 % af arbejdsledige er ufaglærte, er det også et klart signal til os om, at den langsigtede løsning inkluderer uddannelse.

Og til stor glæde kan vi nu konstatere, at aldrig før har der været så mange, der har afsluttet en uddannelse som i år. Og aldrig før har der været så få, som har afbrudt et uddannelsesforløb som i år. Vi – samfundet, forældre, institutioner og hjem - kan være stolte af vores unge mennesker, der gør sig umage. Det er positivt, og vi må understøtte den udvikling.

Men det hjælper ikke de arbejdsledige i dag, og derfor er der også de foregående år blevet afsat særlige midler til at få arbejdsledige tilbage på arbejdsmarkedet. Og på finansloven i år lægger vi også op til, at der afsættes ekstra midler.

Debatten har i høj grad også kredset om vores råstoffer, og hvordan vi bedst muligt sikrer, at disse kommer den grønlandske befolkning til gode. Ikke bare i dag, men også i fremtiden. Dette emne vil jeg komme tilbage til.

Grundlæggende kan man sige, at hvor debatten i fjor fokuserede på vores udfordringer bl.a. med diskussion af Skatte- og velfærdskommissionens anbefalinger og Transportkommissionens anbefalinger, er vi nu kommet til beslutningernes tid. En tid, som kalder på store vigtige beslutninger og reformer. Det tror jeg alle i Inatsisartut er klar over. Det er forandringens tid. Og spørgsmålet er, om vi vil sætte dagsordenen i denne udvikling og komme med løsningerne, eller om vi blot vil vente til forandringerne bestemmer over os? Jeg håber, vi alle ønsker det første.

Vi fremlægger på denne samling, og videre under forårssamlingen, en række konkrete reformelementer, der skal ses som forbundne kar.

Og ikke nok med det.

Vi har taget endnu et skridt videre og står nu med en 2025-plan i hånden, en vision om hvor det grønlandske samfund står om 10-15 år, og om hvordan vi når frem til målet. Det vender jeg tilbage til senere.

Men midt i snakken om det politiske arbejde, kan jeg heller ikke lade være med at glædes over, hvor mange medborgere i vort land, som tager ansvar og udfører frivilligt arbejde. Frivilligt arbejde og foreningsarbejde er bestemt ikke noget nyt, men jeg tør påstå, at det i dag er mere omfattende.

Man kan ikke lade være med at blive stolt over at se, at folk oplever en trang til at bidrage enkeltvis og sammen med andre, til samfundet, i modsætning til tidligere, hvor man i højere grad forventede, at det offentlige nok skulle vide at ordne tingene.

I den forbindelse ser vi jo også, at virksomheder, der tager deres samfundsansvar alvorligt, bygger videre på deres aktiviteter i erkendelse af, at de står til regnskab over for det samfund, de er rundet af. Det handler jo også om at løse opgaver selv inden for rammerne af et fælleskab i stedet for at tænke, at de offentlige nok tager sig af det.

Med alle disse ting in mente vil jeg gerne rette en hjertelig tak til alle mine landsfæller fordi I gør jeres bedste for at opnå en sund livsstil ved at passe godt på jer selv og på hinanden. Det er jo rigtigt hvad folk siger, nemlig at enhver forandring kommer indefra, og at først da kan mennesket rykke sig for alvor.

Uddannelse

Der findes et gammelt kinesisk ordsprog, der lyder "Hvis du møder en mand, der er sulten, skal du ikke give ham en fisk. Du skal give ham en fiskestang og lære ham at fiske."

Det er rigtigt, hvad det gamle ordsprog siger. Vi sætter uddannelse i højsædet i dette land fordi de unge mennesker skal tage vare på sig selv, når de engang har afsluttet deres uddannelse.

Det er i år lykkedes os at forhandle en ny arbejdstidsaftale på plads med organisationen for lærerne i folkeskolen IMAK. Det medfører, at der bliver mere plads til undervisningstimer på skemaet, hvor eleverne er sammen med uddannede lærere. Vi ved jo, at tilstedeværelsen af uddannede lærere er den faktor, der betyder mest for børnenes skolegang og deres muligheder for at tage en uddannelse.

Jeg vil ikke komme nærmere ind på uddannelsesspørgsmålet, blot vil jeg tillade mig at referere, hvad jeg havde at sige om uddannelse under gårsdagens præsentation af 2025-planen.

Vi agter, sammen med kommunerne og øvrige aktører, at arbejde med følgende mål.

- 1) At udvide uddannelses- og kollegiekapaciteten så der bliver plads til yderligere 1.700 studieaktive.
- 2) At forbedre mulighederne for at studere i udlandet så de unge mennesker får flere valgmuligheder.
- 3) At der gøres noget for at udvide den pædagogiske indsats i førskolealderen.
- 4) At vi får en bedre folkeskole, så eleverne bedre bliver rustet til at påbegynde en ungdomsuddannelse, og
- 5) At der gøres en ekstra indsats for 16-18 årige – bedre vejledning og flere praktikpladser.

Der er i år sat en rekord i antallet af nye studerende. Alle muligheder bliver udnyttet. Det er derfor vigtigt, at holde frafaldsniveauet nede, så godt det kan lade sig gøre, for antallet af frafald er stadig alt for højt. Hvis jeg må komme med et specielt ønske i år, er det mit ønske at årets nye studerende gennemfører deres uddannelse med en langt højere gennemførelsesprocent end det, vi er vant til at se.

Jeg vil gerne til slut rette en varm tak til personalet i KAF og folkene ude på uddannelsesstederne for en flot indsats her i sommers.

Landbrug

Som bekendt har vi for nylig annonceret, at der vil blive nedsat en Landbrugskommission.

Det er glædeligt at se, at folk i den grad har taget godt imod initiativet.

Under Rio+20 konferencen i sommer slog man gang på gang fast, at man overalt må arbejde med at fremme selvforsyning af fødevarer, blandt andet for at mindske den forurening, der er forårsaget af transporten i luften og til havs.

Vi kan med et slag arbejde med flere formål i vore bestræbelser på at fremme selvforsyning af vort lands egne ressourcer. Derfor er det også meget glædeligt, at der nu kommer et nyt slagteri i Narsaq, som kan være med til at åbne for nye og flere produkter samtidigt med, at der skabes flere arbejdspladser. Vi agter at fortsætte med at udvikle landbruget.

Vi skal skabe flere arbejdspladser. Vi skal producere flere sunde fødevarer. Vi skal få flere gode ideer til eksport. Vi skal bane vejen for at landbrug og husdyravl får status som nye væksterhverv i fremtiden. Vi skal skabe flere produkter til markedsføring. Vi skal udvikle hjemmemarkedet.

Vi vil skabe muligheder for, at de dårligst stillede fåreavlere også får en chance for at kunne stå på egne ben.

Fangstområdet

Befolkningen tillægger stadig fangst og jagt en stor betydning. Bestanden af rensdyr og moskusokser vokser, og det samme gælder for sælernes vedkommende. Og bestanden af visse hvaler vokser også. Og generelt er forudsætningerne for en øget selvforsyning af grønlandsk proviant absolut til stede.

Forbuddet med indførelse af sælskind, især til Europa, holder stadig fangerne fast i en utålelig situation, trods bestemmelserne om Inuit-undtagelsen. Vi vil gerne være med til at bane vejen for åbning af nye markeder i verden for sælskind.

Vi følger nøje med i forandringerne i Arktis for at kunne varetage vore nationale interesser. Det er nu næsten muligt at sejle gennem Nordvestpassagen i Nordamerika og Nordøstpassagen nord for Rusland og Asien hele året rundt. Vi vil arbejde for at beskytte de arktiske oprindelige folks interesser når det gælder fangst og fiskeri, og naturligvis i et samarbejde med de nordiske lande og Arktisk Råd.

Fiskeriet

Noget tyder på, at dagen, hvor det gamle mål om et lønsomt fiskeri, bliver opfyldt, nærmer sig.

Udviklingen af fiskerierhvervet er afgørende for udviklingen af et bæredygtigt erhvervsliv i kombination med udvindingen af råstoffer og en aktiv arbejdsmarkedspolitik.

Det er blandt andet på den baggrund, at vi ønsker at gøre arbejdet med fiskeriloven færdig inden for en overskuelig fremtid. Vi er gået sammen med parterne på arbejdsmarkedet for at bringe arbejdet hjem til havn sikkert og forsvarligt. Der er nedsat en række fælles arbejdsgrupper, der skal kigge nærmere på følgende problematikker.

- Indførelse af bestemmelser om udenlandsk arbejdskraft
- Bestemmelser om landingspligt
- Generationsskifte
- Indførelse af ressourcerenter på fiskeriet
- Ophævelse af sondring mellem kystnært og havgående fiskeri, samt
- Ophævelse af kvoterettighedsbestemmelser.

Naalakkersuisut arbejder på at tilbyde hjælp til de fiskere, som umiddelbart måtte ønske at overgå til en anden beskæftigelse. Vi har kendskab til, at 239 fiskere blev arbejdsløse sidste år. Det er derfor sandsynligt, at mindre fiskekuttere og jollefiskere i det kystnære fiskeri vil forlade erhvervet, og for de store fiskefartøjers vedkommende er der ingen problemer.

Det er efterhånden ikke et sjældent syn at se nye fiskearter i vore grønlandske farvande i kølvandet på udbredelsen af de varme havstrømme mod nord. Royal Greenland A/S deltager naturligvis blandt andet i forsøgsfiskeriet med et evt. kommercielt fiskeri for øje i fremtiden.

Og ikke nok med det.

Vi ved, at der er spild i udnyttelsen af fisk og der er derfor fornuft i at satse på en mere effektiv udnyttelse, i stedet for som nu at eksportere uforarbejdede fisk.

Den næste opgave i arbejdet for at udvikle fiskerierhvervet er at undersøge mulighederne for fiskeri efter makreller i grønlandske farvande, og dette udføres i samarbejde med den havgående private fiskerflåde og Royal Greenland A/S.

Social og sundhed

Et velfærdssamfund skal kendes ved dets omsorg for dets svageste, og ikke mindst i forhold til børn og unge.

Siden 2009 har børn og unge været et hovedtema for os.

Og nu begynder vi at se de første resultater af vores indsats. Et center for seksuelt misbrugte børn har åbnet dørene. Børnetalsmanden er begyndt sit virke og der er etableret et børnepanel og meget mere gennem Nakuusa. Det går i den rigtige retning, men det er naturligvis ikke nok.

For der er fortsat dystre fakta, f.eks. at 53 af væres landsmænd sidste år begik selvmord, ligesom vold også er et alvorligt og et stort problem.

Antallet af voldssager pr. indbygger var i sammenligning hele fem gange højere end i Danmark. Det er ikke godt nok. Det er bl.a. derfor, at Naalakkersuisut udarbejder en national redegørelse om, hvordan vi løser dette alvorlige problem.

At ulighed i levevilkår også slår igennem i sundheden, er ikke længere en nyhed i Grønland.

Vi ved at ufaglærte og kort uddannede er udsatte grupper i sundhedsmæssig sammenhæng.

Derfor er det vigtigt med at forbedre levevilkårene for lavindkomstgrupperne i samfundet hvis vi skal arbejde rigtigt med folks helbred – og at det sker samordnet.

Kræft er stadig den store folkesygdom i Grønland, og rygning er den største dræber. Det er derfor, vi agter at igangsætte Inuuneritta II, hvis sigte er at alle borgere i Grønland skal have de bedste muligheder for at få et godt liv og langt liv.

Det er en af grundene til, at også vi er glade for den nye MR-scanner i SANA og for landets nye store patienthotel i Nuuk, samt åbningen af Det grønlandske Patienthjem i København.

Men livet er fuld af farver, det er forkert alene at se på dets skyggesider hele tiden. Ungdommen udviser i højere grad et medansvar i dag. Der findes mange ofre for voldtægt, der gør noget for at komme videre i livet, og det ses. Og der er efterhånden mange vidnesbyrd om, at mange plejeforældre gør en god gerning, og dem skal vi jo heller ikke glemme når vi nu er godt i gang med at sige tak til folk.

Kulturlivet

Det gælder også i forholdet til kulturlivet, hvor kreativitet er i højsædet.

Vi ser, at især trommedans, som er en vigtig bestanddel af den traditionelle kultur, springer ud som en smuk blomst, og det er snart umuligt at få fat på en underviser. Det er en oplevelse for livet at se børn opføre trommedans.

En ny lov om Kirken trådte i kraft i 2010. Det er tydeligt, at den grønlandske menighed følger med i den moderne udvikling. Og man udviser mere frisind i forhold til anderledes livsformer.

Boliger, infrastruktur og trafik

Klima og energi

Vandkraftværket i Ilulissat bliver officielt indviet her til efteråret, og med denne begivenhed vil 70% af landets el blive dækket af vedvarende energi. Jeg vil gerne på vegne af Naalakkersuisut på forhånd ønske befolkningen i Ilulissat tillykke, vi ved at I har set frem til det længe.

Vi skal prøve at vænne os til klimaændringerne, men vi ved ikke nok om, hvordan vi skal tilpasse os og om hvordan vi skal gardere os. Vi har derfor i Naalakkersuisut besluttet os for at udarbejde en række klimatilpasningsrapporter fremover, og den første i rækken vil snart foreligge på denne samling.

Vi håber, at befolkningen vil tage godt imod sådanne rapporter og at de vil blive godt brugt på forsknings- og uddannelsesinstitutionerne.

Boliger

En stor del af Selvstyrets boligmasse er stærkt nedslidt. Desuden er der behov for personaleboliger og øget tilgang af almindelige udlejningsboliger.

Det er således store byrder, vi som samfund påtager os. Ældre ejendomme skal saneres og erstattes af nye, tidssvarende boliger, og i Naalakkersuisut prioriterer vi anlæg af nye boliger i de områder, hvor der er størst behov.

Vi agter at anvende samme strategi i forhold til bygder- og yderdistrikter. Alt efter lokale forhold vil der nogle steder blive tale om at sanere tomme ejendomme og andre steder vil der være behov for at bygge nye boliger.

Vi agter kort sagt at prioritere anlæg af nye boliger i områder, hvor der er mest behov. Det er vor politik, at familier med lave indkomster fortsat skal have råd til anstændige og tidssvarende boliger og at højindkomstgrupper, der ønsker egen bolig, fortsat skal tilskyndes til at boligforsyne sig selv på markedsvilkår.

Det er også vores klare mål at lære af fortidens fejltagelser, for i alt for mange år har vi skudt vedligehold af lejeboliger foran os. Det betyder, at vi i dag står i en situation, hvor mange af de ældre ejendomme må rives ned.

Den økonomiske situation og finansloven for 2013

2011 var et godt år for økonomien. Olieeftersforskning og høje priser på fisk skabte stor aktivitet og gjorde det muligt at afsætte ekstraordinære midler til kollegieudbygning.

Selvom det er lovligt tidligt at sige noget om den økonomiske situation for i år, er der tegn på, at der sker en økonomisk afmatning.

Den økonomiske afmatning skyldes først og fremmest pausen i efterforskningen efter olie i sommer og et begyndende fald i priserne for fisk på verdensmarkedet.

Ser vi længere frem, står vi overfor endnu større udfordringer, hvis vi også skal have velfærd for kommende generationer.

Det var udgangspunktet for udarbejdelsen af Finanslovsforslaget. Finanslovsforslaget for 2012 bar overskriften "Balancerede forandringer" – og i år hedder det "Uddannelse, beskæftigelse og velfærd – i dag og i fremtiden."

Overskriften fortæller om de områder, der står øverst på årets prioritetsliste.

Kort fortalt foreslår vi, at der afsættes 10 mio. kr. yderligere til en udvidelse af aktiviteterne på uddannelsesområdet i 2013 stigende til 30 mio. kr. i 2016. Herudover foreslår vi, at der for første gang afsættes 10 mio. kr. til bekæmpelse af arbejdsløsheden. I den forbindelse kan jeg tilføje, at vi arbejder på at få kommunerne til at afsætte et tilsvarende beløb til formålet. Ledighed er i høj grad også en kommunal udfordring.

Finanslovsforslaget indeholder herudover en fortsættelse af de foregående års vigtige indsatser overfor børn og unge, den regionale udviklingsstrategi og øget digitalisering.

Dette er eksempler på det reformarbejde, som Naalakkersuisut allerede har igangsat. Et reformarbejde, som ikke alene skal vedrøre alle områder af det samfund vi har bygget op, men også gennemføres på tværs af områderne for at skabe sammenhæng.

Næste skridt i dette reformarbejde er den skatteomlægning, som Naalakkersuisut har fremsat. Skatteomlægningen vil medvirke til et rimeligt og robust skattesystem ved at brede skattebasen ud, og flytte skatten fra arbejde til blandt andet eksport af hellefisk - og dermed arbejdspladser. Vi vil hellere lægge øget beskatning på det, som modarbejder et bæredygtigt Grønland i 2025 end på det, som bidrager til at skabe den ønskede udvikling i vort land.

Skatteomlægningen skal ses i sammenhæng med kommende reformer af skatte-, bolig-, social- og pensionsområderne. Og den skal ses i sammenhæng med reformer af uddannelsessystemet og arbejdsmarkedsområdet. Desuden foreslår vi en nedsættelse af landskatten på 1 procentpoint med virkning fra 1. januar 2013.

Det skal i denne forbindelse nævnes, at vi går efter en skatteprocent på 38,75 med virkning fra 1. januar 2016. Den bærende tanke i denne øvelse er, at vi gerne vil motivere folk til at arbejde mere og at vi gerne vil fremme tankegangen om, at det skal kunne betale sig at arbejde, i håb om at dagens arbejdsløse og andre på offentlig passiv forsørgelse bliver tilskyndet til at bidrage aktivt til fællesskabet.

Med finanslovsforslaget og skatteomlægningen er der lagt op til fremadrettede initiativer. Vi ønsker de ærede medlemmer af tinget en god debat om finanslovsforslaget. Vi håber naturligvis at se gennemtænkte ændringsforslag, vel at mærke med tilhørende forslag til, hvor pengene skal tages fra, hvis der foreslås nye initiativer.

2025-visionen

Som nævnt præsenterede jeg i går under et pressemøde Naalakkersuisuts plan frem mod år 2025.

Jeg vil gerne benytte denne anledning til at genopfriske visionen i hovedtræk.

De første 16 år med Selvstyre har været fulde af udfordringer.

Den globale økonomi, og den lokale befolkningsudvikling, har givet gjort det nødvendigt at gennemføre forandringer.

Men sammenhold og vilje til at gribe mulighederne, har sammen med en lang række balancerede forandringer gjort, at vi har klaret os godt.

Det private erhvervsliv driver udviklingen, og en mindre offentlig sektor er garant for høj velfærd og effektiv borgerservice.

Der er få, der er uden for arbejdsmarkedet, og fattigdomsproblemerne er markant mindre end tidligere.

I 2025 vokser vores børn op i et samfund, hvor de alle har muligheder for at leve det liv de ønsker.

Det er hvad vi kunne tænke os at sige om tingenes tilstand om 13 år.

Vi forestiller os, at vi til den tid lever et liv, hvor samfundets sammenhængskraft er styrket, hvor vi har fået mere tid til familien og at det velfærdssamfund, vi lever i, fungerer godt på alle måder – kulturelt, socialt, økonomisk og miljømæssigt.

Naalakkersuisut vil således med sin plan for udviklingen frem mod år 2025 bane vejen for en bæredygtig udvikling, der omfatter alle dele af samfundet. Reforminitiativerne bygger på en vital forudsætning, nemlig at *vores fælles fremtid er både dit og mit ansvar*. Vi er hver især ansvarlige for vort liv, og derfor må alle bidrage med et bud på, hvordan vi skal indrette samfundet, og hvad vi skal leve af i fremtiden.

For at kunne arbejde konkret med visionen for Grønland i 2025 har Naalakkersuisut opstillet 6 fællesmål, som skal være nået i 2025. Målene er ambitiøse, men nødvendige og realistiske.

1. Mindst 70 % af en ungdomsårgang skal i 2025 opnå en uddannelse med erhvervskompetence.
2. Flere i arbejde.
3. Den økonomiske vækst pr. indbygger skal vokse betydeligt frem mod 2025.
4. Tilpasning af den offentlige sektor.
5. Et velfungerende velfærdssystem, som giver lige vilkår for deltagelse i samfundslivet og sikrer samfundets svage og udsatte grupper.
6. Fortsat råd til velfærd i 2025.

En række reformer er allerede igangsat. Flere er fremsat til denne samling, og andre vil være nødvendige i de kommende år.

Naalakkersuisut lægger med 2025-planen gerne op til forhandlinger om, hvordan vi når de mål. Men det er nødvendigt at komme med alternativer, hvis man ikke kan lide løsningsforslagene.

38 måneder

Der er nu gået ca. 38 måneder siden valget til Inatsisartut i 2009.

Hovedsagen er, at vi nu har en økonomi, hvor der er balance mellem udgifter og indtægter.

De fire storkommuner kører nu på hvert deres spor.

De offentligt ejede aktieselskaber kører i dag bedre og selskaberne, på nær et enkelt, viser positive tal på bundlinjen hvert år.

Løngabet mellem kvinder og mænd er blevet mindre.

Grønland har fået sit nationalteater.

I 2010 blev der i gennemsnit optjent 202.000 kr. i indkomst blandt alle borgere over 14 år.

Børnetalsmanden er begyndt på sit virke.

Der er vedtaget en ny fiskerilov, der er tidssvarende og fremadrettet.

Boligmanglen er reduceret væsentligt.

Grønland har fået et Kalaallisuuuliornermik Ilinniarfik.

Flyruten mellem Iqaluit og Nuuk er åbnet igen.

Folk er blevet mere frisindede.

Og man kunne blive ved med at remse op på de resultater, der er opnået efter de forløbne 38 måneder.

Men samfundet skal ikke måles på valgperioder alene. Det, der tæller, er det lange seje træk med at finde frem til det fælles bedste ud fra et langsigtet perspektiv.

Det var, hvad vi lovede det grønlandske folk før og efter valget – at vi skal gøre op med hovsaløsninger, der har det med at virke for en kort stund og så dø ud, men blot for at forværre tingenes tilstand.

Afslutning

Jeg vil gerne afslutte denne sidste åbningstale i valgperioden 2009-2013 med nogle betragtninger.

Det er ikke alt, der er sort eller hvidt. Det er ikke alting, der er godt eller skidt - sandheden plejer som regel at ligge et eller andet sted midt imellem det mørke og det lyse, det gode og det mindre gode.

Vi har masser af muligheder her i vort land, som vi med god omtanke, grundig planlægning, ved fælles ansvar og godt samarbejde kan udnytte til vores fælles bedste. Vi står også overfor store udfordringer, som vi kun kan løse tilfredsstillende ved en fælles indsats.

Her er vores holdninger som enkeltpersoner eller som enkelte partier ikke det vigtigste - det vigtigste og det mest interessante er, hvad vi sammen kan blive enige om at gøre for fællesskabets og samfundets bedste. I det grønlandske samfund går vi, uanset hvem vi måtte være, ud fra det er gennem samarbejde at levevilkårene for vore medborgere skal forbedres.

Vi er i Grønland i færd med at tage nogle skridt af meget spændende og historiske dimensioner, tiltag som vil få betydning for vore børn og vores børns børn - og derfor skal vi først og fremmest tænke på dem.

Det vil kræve meget af os alle sammen. Jeg ved godt, at vi ved slutningen af en valgperiode kan være meget fristede af at markere vores særstandpunkter, men jeg er også fuldstændig sikker på, at det med rette forventes, at vi som folkevalgte og tillidsmænd m/k, først og fremmest må fokusere på de resultater, vi kan opnå sammen.

Med ønsket om en god og livlig samling vil jeg gerne gentage, at Naalakkersuisut altid er klar til at deltage i en konstruktiv debat.